

Het bewogen leven *van de* Ouderhoek, *deel 2*

In Antwerpen restaureert Wim Mendelts van 't Berghout sinds mei 2022 een uniek houten platbodem-jacht. Of beter gezegd, hij verricht een vernieuwbouw, want tot nog toe moet bijna alles worden vervangen. In vier afleveringen behandelt Wim de Bruijn het bewogen leven van de 110-jarige Ouderhoek.

Door: **Wim de Bruijn m.m.v. Hans Beukema** Foto's: **Jaap Ritsema, Pieter den Haan en Hans Beukema**

De Ouderhoek met grote Belgische vlag. Bij Frank Fehmers werd de kluiverboom altijd horizontaal gevaren, ook als er geen kluiver werd gevoerd

In de eerste aflevering over de *Ouderhoek* (SdZ 2024.7) zagen we dat Jan Thiebout voor de familie Blijdenstein uit Loenen aan de Vecht een platbodem ontwierp naar een model van een Zeeuwse boeier uit de achttiende eeuw, hoewel andere bronnen een schilderij van een boeier, dat Blijdenstein thuis had hangen, als inspiratiebron noemen. De *Ouderhoek* gleed in 1914 te water (zie foto's rechts). De heer Blijdenstein overleed in 1937 en tot die tijd werd het jacht, zoals dat toen ging, bestierd door een bemanning.

In 1993 interviewde Hans Beukema de toen 83-jarige Willem Bakker voor de Spiegel, hij was jarenlang schippersknecht op de *Ouderhoek* geweest. Dat interview werd nooit gepubliceerd, maar het biedt zo'n interessante inblik in hoe het er toen aan toe ging op

belangrijke jachten, dat we Bakkers verhaal hier alsnog afdrucken.

Hans Beukema schrijft: De vijftienjarige schipperszoon W. Bakker voer in 1927 bij zijn ouders aan boord, toen hij een *Schuttevaer* in handen kreeg waarin een schippersjongen werd gevraagd op een zeiljacht, een boeier. De schipperszoon schreef daarop een keurige sollicitatiebrief met de toen nog in zwang zijnde dunne op- en dikke neerhalen, die ertoe leidde dat er bij aankomst in Deventer op het postkantoor een uitnodiging klaar lag om enige dagen naar Loenen aan de Vecht te komen voor een sollicitatiebezoek. Aldus geschiedde en op basis van de opgedane indrukken, trad de juist zestien jaar geworden Willem Bakker in dienst van de gefortuneerde familie Blijdenstein, als bemanningslid van de boeier

Ouderhoek. (De scheepsnaam was niet, zoals in deel 1 abusievelijk vermeld stond, afkomstig van de villa van de Blijdensteins. Die heette 't Uiltje'. Deze villa had zijn aanstaande schoonvader speciaal voor het huwelijk van de heer Blijdenstein laten bouwen als huwelijksgeschenk. De naam *Ouderhoek* was van een buiten dat ooit op hetzelfde terrein had gestaan, maar waar alleen een hek met de naam van was overgebleven - red.).

In 1993, 66 jaar later, herinnerde een schitterend scheepsmodel van deze boeier in de huiskamer van de heer en mevrouw Bakker aan de toen genomen eerste stap in een werkzaam leven van vijftig jaar.

'Ik heb zelf op die boeier gevaren', vertelt de dan haast 83-jarige heer Bakker, bouwer van het imposante scheepsmodel met veel

boven: Willem Bakker was als jongen scheepsmaat op de *Ouderhoek*. Hij bouwde een model op spanten (schaal 1 : 10) van de boeier en voorzag het model van het originele interieur. Het model kreeg geen houtsnijwerk (onder)

boven, midden: Het interieur in 1948, tijdens een opname voor een verkoop prospectus

rechts boven: De stapelloop van de *Ouderhoek* op 3 september 1914, dertien jaar later zou Willem Bakker als schippersknecht aantreden

rechts: De boeier na de tewaterlating in 1914

VLET VOOR MOTORSTEUN

Het vaarseizoen van de Blijdensteins duurde vaak van mei tot september en in 1919 en 1922 zelfs tot oktober. Alles ging toen op de zeilen maar er werd een vlet meegesleept met een 3 pk Briggs & Straton inboard motor. Die werd bij windstilte als opduwer gebruikt. De fok werd op de voorsteven gevaren, later op een botteloef, vanwege de loefgierigheid en daarom was bij de bouw ook een kluiverboom gemonteerd. Na het artikel in SdZ 2024.7 ontving Wim de Bruijn vele honderden megabytes informatie die Jan van Wijlen eerder had verzameld over de *Ouderhoek*, zoals logboeken uit 1917 tot 1923 en veel correspondentie. Bovendien ontving hij alles wat Pieter den Haan had verzameld. Bovendien gaf Roelof van der Werff veel informatie over de periode van acht maanden in 1978 waarin hij een eerste restauratie aan de *Ouderhoek* verrichtte.

enthousiasme. 'In 1927 kwam ik aan boord. Het schip was van 1914 en was getekend en daarna gebouwd door de heer J.P.G. Thiebout op diens werf "De Amstel" aan de Omval in Amsterdam. Opdrachtgever was mijn nieuwe baas, de heer Blijdenstein. Op de bouw van het schip was niets bespaard. Veel houtsnijwerk ook, zowel in de kajuit als buiten. Dat was uitgevoerd door de beeldhouwer Fortuin. Dat snijwerk heb ik overigens niet in mijn model verwerkt, dat werd mij te veel.'

De bemanning

De boeier *Ouderhoek* had een vaste crew, bestaande uit de voormalige binnenvaartschipper Hoeksema uit Workum en de jonge Willem Bakker. Beide bemanden en verzorgden de boeier, maar hadden daarnaast ook het onderhoud van een Twaalfvoetsjol, een Canadese kano, een tweemast zeilkano en een grote tjotter (ook met de naam *Ouderhoek*), waarmee het negental nazaten van de

Blijdensteins zich kon vermaken. Het loon van de scheepsjongen werd gesteld op zes gulden per week. Daarnaast had hij vrije kost en bewassing en kreeg hij zijn eigen kamer in het huis van de schipper, naast de villa. De familie had vijf Duitse meisjes en een Zwitserse gouvernante in dienst. Die laatste verzorgde de privé-lessen van de kinderen die op jonge leeftijd dan ook evengoed Frans als Nederlands spraken. Na zijn entree op de *Ouderhoek* was een van de eerste opdrachten van de scheepsjongen om met zijn schipper naar Amsterdam te gaan om daar een leverancier van uniformen te bezoeken. Bakker: 'Daar werd de dienstkleiding aange-meten, inclusief werkpakjes. Zo droegen we ook truien met de scheepsnaam erin. Die mochten niet uit aan boord, ongeacht het weer. De verdere outfit bestond uit een blauw uniform met blanke knopen, een grote witte pet en witte schoenen. Je stond er keurig op. De schipper had het niet zo begrepen op dit

vertoon. Hij noemde het uiterlijke tekenen van slavernij. Hij stond trouwens helemaal wat sceptisch tegenover dat andere milieu. Een paar dagen voordat we gasten aan boord kregen, werden we weggestuurd, vooruitgestuurd eigenlijk, bijvoorbeeld naar Vlissingen of Zierikzee. Je wist nooit wie je aan boord zou krijgen. Meestal waren het zo'n twee, drie man. Het waren allemaal van die grote jongens uit Twente.' (De heer Blijdenstein had belangen in de Twentsche Bank, die in 1841 opgericht was door een Blijdenstein. Die bank fuseerde later met de ABN bank - red.). 'Als een van de gasten herinner ik me nog baron Van Hövell tot Westervliet. Bij aankomst brachten wij de koffers aan boord. Het waren reisjes van een of twee weken, bijvoorbeeld over de Zeeuwse Stroom. Een keer zou-

rechtsboven: Een opname tijdens de Markervuurrace in 1982

rechts: De Ouderhoek, een jaar voor de overdracht aan Leon Verhaegen

onder: De gloriëtijd van de Ouderhoek tijdens de parade in 1986 langs het Vrijheidsbeeld in New York. (Foto Jan Ritsema)

den we in september naar de Oostzee gaan. We hadden een man, een vrouw en een baby mee. Dat was de eerste en de enige keer dat mij gevraagd werd om luiers te spoelen. Wegens zeeziekte van die mensen is die reis toen op Borkum al geëindigd.'

Werkzaamheden

's Zomers begonnen de werkdagen van het varende tweetal al om vijf uur 's morgens, met het poetsen van het koper op de koppen van de zwaarden en de bolders. De overloop van de zeilschoot was van ijzer en werd met een schuurpapiertje blank gehouden. Bakker: 'Als we echter met zijn tweeën aan boord waren, werd die dik in de vaseline gezet.' Wanneer het schip voor een zeiltocht onderweg was, werd het schip altijd eerst afgesponsd en gedroogd.

Om half tien kwam het meevarende gezelschap doorgaans boven. De heren gekleed in flanellen kostuums, de dames altoos met breedgerande hoeden op het hoofd om te voorkomen dat hun huid de bruine teint zou kunnen aannemen, die indertijd een uiterlijk

KOMPASSTEUN

De fraaie steun voor het kompas in de kuip diende tevens als borreltafel. De voet werd, nadat het kompas met voet was gestolen, door Erik Slagmolen indertijd nieuw gemaakt. Ook het kompas, afkomstig van een antiquair aan de Spiegelgracht kreeg een nieuw binnenwerk van L.J. Harri. De borrelrand eromheen was een cadeau van Edith Brinker, de vrouw van Frank Fehmers, die rand zat er niet omheen tijdens de diefstal.

kenmerk was van vrouwen uit de werkende klasse. Onderweg zorgde de schipper in het kleine vooronder voor eten en drinken. Zowel de eigenaar als zijn gasten plachten niet zelf te zeilen – ‘ze zaten gewoon een beetje mee te genieten in de kuip’ – want het zeilen was een zaak voor de bemanning.

Huisknecht

Als het in het voorjaar niet te druk was met de gebruikelijke werkzaamheden aan de schepen en boten, werd de zestienjarige Willem als huisknecht aangesteld. Dat betekende in de praktijk zilver poetsen, schoenen poetsen en boodschappen doen voor mevrouw. De heer Bakker: ‘Een keer in de maand moest ik het hele dorp door, bij de leveranciers langs om ze te betalen. Dat was heel gemakkelijk, want je kreeg de rekeningen en het geld mee. Het aardige was dat er ook nog een paar procent provisie aan vast zat. Dat leidde tot onmin met de meiden, omdat die vonden dat ze daar ook in mee behoorden te delen’. Mevrouw was het daar niet mee eens. ‘Jij doet het werk en dus is het voordeeltje ook voor jou’.

Je moest je wel aanpassen, hun denkpatroon eigen maken, zo meende Bakker: ‘s Middags gingen ze bijvoorbeeld tennissen naast de villa. Dan gebeurde het wel dat er mensen aan de deur kwamen die mevrouw wilden spreken. Ik had de boodschap om te zeggen dat ze niet thuis was en dat deed ik dus ook. ‘Maar ze is er immers wel’, was dan de reactie. ‘Nou’, zei ik dan ‘dan zie je toch ook dat ze niet thuis is’.

Afscheid

Na twee jaar villa en boeier *Ouderhoek* meende de jonge scheepsgezel, annex huisknecht

dat de tijd gekomen was om een verzoek om opslag in te dienen. Dat verzoek werd afgewezen, omdat men vond dat de jongeling zakgeld genoeg had. De heer Bakker: ‘Ik mocht wel op hun kosten naar de Zeevaartschool. Misschien had ik dat ook wel gedaan, maar een bijkomend punt was dat mijn ouwelui niet zo gelukkig met mijn baantje waren. Ze vonden het maar niks, dat ik daar in dat wereldje zat. Ze vonden dat ik daar niet hoorde, in zo’n geheel ander milieu’. Hoewel Willem geen hekel aan het werk had en op goede voet stond met de familie, maakte het uitblijven van een loonsverhoging dat hij zijn ontslag indiende en zijn loopbaan vervolgde in de vrachtvaart.

Eigen baas

‘Financieel was dat een hele verbetering’, aldus Willem Bakker. ‘Ik kwam in de zandvaart op zo’n zelflosser. Je weet wel met zo’n bak in het ruim. Dat was heel hard werken, zeker voor mij met mijn zachte handjes, zoals ze in het begin wel eens tegen mij zeiden. Je kwam bezweet uit het ruim en kon dan onmiddellijk weer aan de helmstok gaan staan. Dat waren werkomstandigheden waar je niet jaren achtereen mee door kan gaan. Maar ik had nu opeens twaalf gulden in de week, daarbij vrij wonen en ik kreeg nog eens tien gulden van de reis voor het lossen. En dat in de crisisjaren! Dat was bepaald niet gek en je kon er ook nog een beetje bij overhouden. In die goedkope tijd heb ik een scheepje gekocht van ongeveer honderd ton voor de som van vijftienhonderd gulden, compleet met tuig en al. Vond dat eigenlijk nog duur. Mijn vrouw en ik zijn daar geen kapitalist mee geworden, maar we hadden een prettig leven.

boven links: Voor de verwarming staat er een echte haard in de kajuit. Pieter den Haan weet dat die van het Waterlooplein in Amsterdam komt en niet stamt uit 1914. Leon Verhaegen heeft de plaat erboven ergens opgeduikeld

midden: Het interieur dat Leon Verhaegen aanpaste

rechts: Een marmeren wasbak met koperen kraan

onder: Aquarel die Peter Dorleijn van de *Ouderhoek* maakte voor de familie Van Steenwijk

We hebben er de oorlog mee doorgezeild’.

Modelbouw

Het inmiddels tot motorschip getransformeerde zeilschip werd in 1956 verkocht, omdat de opvoeding van de naar volwas-

boven: De boeier in betere tijden onder eigenaar Leon Verhaegen. (Foto Gerrit Zomer, 1994)

rechts boven: Leon liet zelfs de kopjes op de wangen van het braadspil versieren. Oorspronkelijk waren het vierzijdig afgeschuinde kopjes, afgedekt met koperbeslag. Ook liet hij een apothekerskop hakken voor op het roer (rechts). Met overstaggaan of gijpen moest wel de dirk worden doorgezekt

senheid groeiende kinderen een walbasis vereiste. Na zijn pensionering begon Willem Bakker met succes met de bouw van scheepsmodellen. Na enkele modellen van bescheiden afmetingen, begon hij met een model van de *Ouderhoek*, schaal 1 : 10. Het model sierde tijdens het interview in 1993 de huiskamer van het echtpaar Bakker. Willem bouwde het model op spanten en de vier millimeter dikke huid maakte hij van eiken parkethout dat hij op de kop wist te tikken. Door verhitting kreeg hij de juiste bocht in de huidgangen. Het hout voor de zwaarden en het roer kwam van een oud bankstel. Het interieur maakte hij precies na zoals dat oorspronkelijk was geweest. Mevrouw Bakker naaide alle zeilen. Tijdens de bouw van het model begon Willem zich af te vragen of het schip wellicht nog in de vaart zou zijn en zo ja, waar de *Ouderhoek* zich dan kon bevinden en in welke staat het zou verkeren. Een publicatie (in de *Waterkampioen*?) uit 1957 wees de weg en een toen gestarte speurtocht leidde vervolgens naar de jachthaven in het Brabantse Steenbergen. Maar veel verder bracht dat Willem Bakker helaas niet.

Een nieuwe fase

Vanaf de verkoop in 1935 aan de familie Van Steenwijk waren er weer drie eigenaren tot Frank Fehmers de boeier in 1973 kocht.

Daarover konden we uitgebreid lezen in deel 1. Toen Hans Beukema het interview met Willem Bakker afnam, in 1993, was de boeier door Fehmers een aantal jaren eerder ook weer verkocht, nu naar Leon Verhaegen uit het Belgische Schilde. Als antiquair was Leon ervan overtuigd dat de *Ouderhoek* een zeventiende-eeuws jacht was, omdat een model uit het Rijksmuseum als voorbeeld zou hebben gediend voor ontwerper Thiebout. Ook het interieur was uniek. Dat was van de kunstenaar en ontwerper van (scheep)interieurs C.A. Lion Cachet (1864-1945) die veel belangstelling had voor Art Nouveau. Het interieur was toen verzorgd door de timmerlieden van de werf en het vele snijwerk was uitbesteed aan Anton Fortuin. Helaas hadden verschillende eigenaars regelmatig delen van het interieur als souvenir mee naar huis genomen. Leon Verhaegen besteedde veel geld en tijd aan het aanpassen van het interieur, zoals hij dacht dat het in de zeventiende eeuw geweest zou kunnen zijn.

Restauraties noodzakelijk

In deel 1 over de *Ouderhoek* kwamen we al Pieter den Haan tegen. Pieter schipperde, zeilde, deed onderhoud, schuurde en lakte voor eigenaar en vriend Frank Fehmers. Frank wilde na 17 jaar *Ouderhoek* eigenlijk wel een sneller schip en ging op een scherp jacht over. Uiteraard tot groot verdriet van Pieter den Haan. In 1990 werd Leon Verhaegen eigenaar van de *Ouderhoek* en Pieter hield aanvankelijk contact met Leon en ging zich steeds meer verdiepen in de geschiedenis van het jacht, zijn ontwerper en de eigenaren.

Jaren later, in 2003, meert de *Ouderhoek* af bij Pieter den Haan aan de Veendermolen aan de

Wijde Aa, waar hij toen als vrijwillige moleenaar woonde. Hij zou samen met Leon Verhaegen gaan zeilen. Gelukkig woei het maar een 2 Bft, want zowel de zeilen als het touwwerk waren totaal versleten. Pieter kwam nog een aantal bindsels tegen die hij 15 jaar ervoor had gemaakt. Er werd in die jaren dan ook vooral op de motor gevaren, maar het was duidelijk dat de restauratie die 25 eerder door Roelof van der Werff was uitgevoerd nooit een vervolg had gekregen met de noodzakelijke restauratie van het onderwaterschip. In de volgende afleveringen gaan we dieper in op de restauraties en de vernieuwbouw die de afgelopen jaren noodzakelijk was. ♪

Rectificatie

In deel 1 schreef ik dat een opvarende een been had gebroken na een aanvaring tijdens het admiraalzeilen langs het Vrijheidsbeeld voor New York. Later bleek uit een dagboek dat Frank Fehmers in *De Telegraaf* publiceerde dat het om een gebroken rib ging.